

# Stanislaw Lem

## Az igazság 196?

*Murányi Beatrix fordítása*



Itt ülök, és írok a bezárt szobában, az ajtón nincs kilincs, az ablakot sem lehet kinyitni. Az ablaküveg törhetetlen. Kipróbáltam. Nem mintha szökni kívánnék, nem is dühömben, csak meg akartam győződni róla. Diófa asztalon írok. Papirom van elég. Írni szabad. Csak senki sem olvassa el. De én azért írok. Nem akarok egyedül lenni, olvasni pedig képtelen vagyok. Minden olvasnivaló, amit adnak, hazugság, a betűk ugrálni kezdenek a szemem előtt, s elveszítem a türelmemet. Az, ami a könyvekben áll, egyáltalán nem érdekel, amióta megértettem, mi az igazság. Nagyon ügyelnek rám. Reggel fürdő, meleg vagy langyos, kellemes illatú. Fölfedeztem, mi a különbség a hét napjai között: kedden és szombaton levendula-, más napokon fenyőillatú a víz. Aztán jön a reggeli és az orvosi vizit. Az egyik fiatalabb orvost (nem emlékszem a nevére, nem mintha valami baj volna az emlékezetemmel, de mostanában arra törekszem, hogy a lényegtelen dolgokat ne jegyezsem meg) érdekelte a történetem. Elmondtam neki kétszer az egészet, s ő magnószalagra vette. Bizonyára azért ismételtette meg, hogy összehasonlítsa a két elbeszélést, és így megállapíthassa, mi maradt bennük változatlan. Megmondtam neki, mit gondolok, és azt is, hogy a részletek nem lényegesek.

Azt is megkérdeztem, úgynevezett klinikai esetként szándékozik-e történetemet feldolgozni, hogy felhívja magára az orvosi világ figyelmét. Kissé zavarba jött. Talán csak nekem rémlett így, de annyi biztos, hogy azóta kiestem a kegyeiből.

Mindennek azonban nincs jelentősége. Annak, amire részint véletlenül, részint más körülmények jóvoltából rájöttem, bizonyos (triviális) értelemben szintén nincs jelentősége.

Kétféle tény létezik. Az egyik fajta hasznos lehet, például az olyanok, mint az, hogy a víz száz foknál felforr, s gőzzé válik, amelyre a Boyle-Mariotte- és a Gay-Lussac-törvény érvényes; ennek jóvoltából lehetett hajdanában a gőzgépet megszerkeszteni. Más tényeknek nincs ilyen jelentőségük, mindenre vonatkoznak, és nincs előlük menekülés. Nem ismernek kivételeket, nem alkalmazhatók semmire, és ebben az értelemben haszontalanok. Olykor kellemetlen következményeik lehetnek valakire nézve.

Hazudnék, ha azt állítanám, hogy elégedett vagyok jelenlegi helyzetemmel, és hogy teljesen közömbös számomra az, amit a kórtörténetembe följegyeztek. De mivel tudom, hogy egyetlen betegségem a létezésem, s hogy ennek a mindig végzetes

kimenetelű kórnak következtében eljutottam az igazsághoz, magaménak tekinthetek egy parányi elégtételt, mint mindenki, akinek igaza van a többséggel szemben. Az én esetemben az egész világgal szemben.

Azért mondhatom így, mert Maartens és Ganimaldi meghalt. Az igazság, amelyet együtt fedeztünk fel, megölte őket. A többség nyelvére lefordítva ezek a szavak csak annyit jelentenek, hogy szerencsétlenség történt. Valóban történt, de sokkal előbb, körülbelül négy milliárd éve, amikor a Napról leszakadt tűzlepedők golyókká kezdtek göngyölni. Ez volt az agónia, és minden egyéb, az ablakon túli sötét kanadai fenyőkkel, az ápolónők duruzsolásával és az én irkálásommal együtt, már csak síron túli élet. Tudjátok, kié? Igazán nem?

Pedig szerettek a tűzbe nézni. Ha nem szerettek, akkor józanságból vagy dacból. Próbáljatok csak leülni a tűz elé, s elfordítani tőle pillantásotokat, mindjárt meggyőződtek róla, mennyire vonz. Mindazt, ami a lángokban történik (és nagyon sok történik), nem is tudjuk megnevezni. Van rá talán egy tucat semmitmondó szavunk. Egyébként fogalmam sem volt erről, éppúgy, mint bárkinek közületek. És felfedezésem ellenére nem lettem tűzimádó, ahogyan a materialisták sem lesznek anyagimádók, legalábbis nem feltétlenül.

Különben is, a tűz... Az csak utalás. Emlékeztető. Ezért nevetni volna kedvem, amikor a derék Merriah doktornő időnként elmondja valamelyik idegenek (aki nyilván mintaintézetünket megtekintő orvos), hogy az az ember ott, az a sovány, aki a napon sütkérezik, piroparanoiás. Mulatságos szó, nem igaz? Piroparanoiás. Ami azt jelenti, hogy a valóságnak ellentmondó rendszerem nevezője a tűz. Mintha "a tűz életében" hinnék (a kiváló Merriah doktornő szavai). Magától értetődik, hogy ebből egy betű sem igaz. A tűz, amelybe szívesen bámulunk, éppen annyira élő, mint elhunyt szeretteink fényképei. Vizsgálhatja az ember egész életében, és nem tud meg semmit. A valóság, mint mindig, bonyolultabb, de kevésbé rosszindulatú is.

Sokat írtam, és tartalom alig van benne. De főleg azért, mert rengeteg az időm. Hiszen tudom, hogy amikor a fontos dolgokhoz érek, amikor végig elmondom őket, akkor igazán belemerülhetek a kétségbeesésbe. Addig az óráig, amelyben ezek a jegyzetek megsemmisülnek, és nekifoghatok újakat írni. Nem írom mindig ugyanazt. Nem vagyok gramofonlemez.

Szeretném, ha a nap benézne a szobába, de ebben az évszakban csak négy óra felé látogat meg, akkor is rövid időre. Szeretném valami nagy, jó készüléken át figyelni, például azon, amelyet Humphrey Field állított fel a Wilson-hegyen négy évvel ezelőtt, az energiafelesleget elnyelő berendezéssel úgy, hogy az ember nyugodtan, órákon át szemlélheti atyánk barázdált arcát. Rosszul mondom, mert nem atya. Az atya életet ad, a nap pedig apránként haldoklik, mint a sok milliárd többi nap.

Talán már ideje, hogy elkezdjem feltárni azt az igazságot, amelyhez a véletlen és a kutató kíváncsiság juttatott el. Akkor fizikus voltam. A magas hőmérsékletek kutatója. Olyan szakember ez, aki úgy foglalkozik a tűzzel, mint a sírásó az emberrel. Hármában, Maartensszel és Ganimaldival dolgoztunk a nagy Boulder-plazmotronnál. Régebben a tudomány a lombikok, kémcsövek és állványok sokkal kisebb arányaiban tevékenykedett, s az eredmények is megfelelően apróbbak voltak. Mi egymilliárd watt energiát vettünk le az államközi gyűjtősínról, beengedtük az elektromágnes hasába, amelynek csak egyetlen tagja 70 tonnát nyomott, s a mágneses

tér gyújtópontjában nagy kvarccsövet helyeztünk el.

A villamos kisülés átfutott a csövön, egyik elektródától a másikig, és ereje akkora volt, hogy letépte az atomokról az elektronburkot, csak az izzó magok pépje maradt, elfajult maggáz, vagyis plazma, amely a másodperc százmilliárdod része alatt felrobbant volna, gombafelhővé változtatva bennünket, a páncélt, a kvarcot, az elektromágneseket betonalapjokkal, az épület falaival és messzire csillogó kupolájával együtt, sokkal gyorsabban, mint ahogy ennek az eseménynek a pusztaság lehetőségét elgondolhatjuk ha nincs az a mágneses tér.

A mágneses tér összenyomta a plazmában haladó kisülést, hővel löktető zsinórt sodort belőle, elektródától elektródáig feszülő vékony fonalat, amely kemény sugárzást lövellve remegett a kvarcba zárt vákuumon belül, a mágneses tér nem engedte a millió fok hőmérsékletű, meztelen magrészecskéket az edény falához közeledni s így megmentett bennünket és kísérletünket. De mindezt, a fennkölt ismeretterjesztés nyelvén előadva, megtaláljátok bármelyik könyvben, s én csak a rend kedvéért ismétlem el ügyetlenül, hiszen valamivel kezdeni kell, és mégiscsak bajosan tekinthető e történet kezdetének holmi kilincstelen ajtó vagy vászonzsák nagyon hosszú ujjakkal. Igaz, most éppen túlozni kezdek, mert ilyen zsákokat, ilyen zubbonyokat már nem használnak. Nincs rájuk szükség, amióta felfedeztek egy bizonyos vaderős nyugtatószert. De nem erről akarok beszélni.

Tehát a plazmát vizsgáltuk, a plazma kérdéseivel foglalkoztunk, mint fizikusokhoz illik: teoretikusan, matematikusan, hieratikusan, fennköltén és titokzatosan - legalábbis abban az értelemben, hogy megvetően fogadtuk a tudományhoz nem értő, türelmetlen pénzügyi gyámolaink sürgetését; ők ugyanis konkrét alkalmazással kecsegtető eredményeket követeltek. Akkoriban nagy divat volt ilyen eredményekről vagy legalább valószínűségükről értekezni. Megszületni készült, egyelőre csak papíron eltervezve, a rakétákat hajtó plazmamotor, nagy szükség volt plazmagyújtásra is a hidrogénbombákhoz, mármint a "tisztákhoz", sőt elméletileg ki akarták dolgozni a plazmafonal elve alapján működő hidrogénmáglyát vagy termonukleáris energiaforrást. Egyszóval a plazmában látták a jövőt, ha nem mindjárt a világ, akkor legalábbis az energetika és a szállítás jövőjét. A plazma, mint mondtam, divatos volt, kutatása menő dolognak számított, mi pedig fiatalok lévén, azt akartuk csinálni, ami a legfontosabb, és ami gyors felragyogást, dicsőséget hozhat; ámbár mit tudom én? Az elemi indítékokra visszavezetve az emberi cselekedetek egy halom hétköznapi, józan mérsékletté válnak, az elemzés művészete pedig éppen abban áll, hogy a keresztmetszést és a rögzítést a maximális bonyolultság helyén hajtsuk végre, nem annak forrásainál, mert hiszen mindenki tudja, hogy még a Mississippi forrásai sem különösebben lenyűgözőek, bárki könnyűszerrel átugorhatja őket. Ebből adódik bizonyos megvetés a források iránt. De szokásom szerint elkanyarodtam a témától.

A nagy tervek, amelyeket kutatásainknak sok száz más plazmológuséval együtt meg kellett volna valósítania, egy idő múlva éppoly érthetetlen, mint amennyire kellemetlen jelenségek falába ütköztek. Egy bizonyos határig, a közepes hőmérsékletek határáig (kozmosz értelemben közepes, tehát olyan, amilyen a csillagok felszínén uralkodik) a plazma szelíden és megbízhatóan viselkedett. Ha megkötötték alkalmas kötelekkel, például az említett mágneses térrel vagy az

indukció elvén alapuló agyafúrt trükkökkel, békésen tűrte, hogy befogják a gyakorlati alkalmazás taposóalmába, s energiáját látszólag hasznosítani lehetett. Látszólag, mert a plazmafonal fenntartásába több energiát fektettek, mint amennyit nyertek belőle; a különbséget elvitték a sugárzási veszteségek, no meg az entrópia növelése. A mérleg egyelőre nem volt fontos, mert az elméletből az következett, hogy magasabb hőmérsékletnél a költségek automatikusan csökkenni fognak. Valóban elkészült tehát egy kis sugárhajtású motor prototípusa, sőt a nagyon kemény gamma-sugárzást előállító generátor is, ám a plazma mégsem váltotta be a hozzáfűzött szép reményeket. A kis plazmamotor működött, de a nagyobb kapacitásra tervezettek felrobbantak, vagy megtagadták az engedelmességet. Kiderült, hogy az elektrodinamikus és hőgerjesztés bizonyos tartományában a plazma nem úgy viselkedik, ahogyan az elmélet előírja; ez mindenkit felháborított, mivel az elmélet matematikai szempontból rendkívül elegáns és teljesen új volt.

Ilyesmi olykor megesik, sőt elkerülhetetlen. Így hát sok teoretikusnak, köztük a mi hármasunknak, nem vette kedvét a jelenség rakoncátlansága, hanem hozzáfogtak, hogy ott tanulmányozzák a plazmát, ahol a legmakrancosabb.

A plazma - ennek van bizonyos jelentősége a történetben - eléggé lenyűgöző látvány. A legegyszerűbben szólva egy darabka napra hasonlít, de olyanra, amelyet inkább a közepéből merítettek, nem a hűvös kromoszférából. Fénye nem gyengébb a Napénál, ellenkezőleg: még erősebb is. Egyáltalán nem emlékeztet a másodlagos, immár végső haldoklás sápadt-aranyos táncára, amelyet az oxigénnel egyesülő fa mutat be nekünk a kandallóban, sem az égő fűvókájának halványlila, sziszegő kúpjára, ahol a fluor lép reakcióba az oxigénnel, hogy a vegyi úton elérhető legmagasabb hőmérsékletet adja, sem végezetül a Volta-ívre, a görbe lángra két szén krátere között, bár jóakarattal és kellő türelemmel a kutató 3000 foknál melegebb helyeket is találhatna. Vagy az olyan módon elért hőmérséklet, hogy belenyomnak csekély egymillió amper egy nem túl vastag elektromos vezetékbe, amely így már meglehetősen meleg felhőcskévé válik, vagy a lökéshullámok hőeffektusa a kumulatív robbanásnál - mindez messze elmarad a plazma mögött. Hozzá hasonlítva az ilyen reakciókat hidegnek, sőt jegesnek kell tekinteni, s ezt nemcsak ama véletlen folytán véljük, amely úgy intézte, hogy már tökéletesen kihűlt, megdermedt testekből keletkeztünk, az abszolút nulla közelében; serény nyüzsgésünket alig háromszáz fok választja el tőle az abszolút Kelvin-skálán, míg felfelé ez a skála sok milliárd fokig terjed. Így hát igazán nem túlzás, ha ezeket a legforróbb jelenségeket, amelyeket laboratóriumban gerjeszteni tudunk, úgy emlegetjük, mint az örök hóhallgatás tüneményeit.

A laboratóriumokban kicsírázott első plazma lángocskák sem voltak olyan melegek - kétszázézer fok akkoriban tiszteletre méltó hőmérsékletnek számított, a millió pedig már rendkívüli eredmény volt. A matematika azonban, az a primitív és megközelítő matematika, amely a hidegtartomány jelenségeinek ismeretéből keletkezett, a hőmérsékleti skála jóval magasabb szakaszára ígerte a plazmához fűzött remények teljesülését: derekasan magas hőmérsékleteket követelt, majdnem csillaghőmérsékletet; természetesen a csillagok belsejére gondolok. Roppant érdekes hely lehet az, bár az ember személyes jelenlétére benne alighanem várni kell még.

Több milliós hőmérsékletre volt tehát szükség. Elkezdtek megvalósítani - ezen

dolgoztunk mi is -, és lám, mi derült ki.

A hőmérséklet növekedésével a változások akármilyen változások - sebessége megnő; ez a kocsonyás csöppecske, a szemünk egy másik, nagyobb csepphez, az agyhoz kapcsolódva olyan szerény lehetőségeket kínál, hogy azokhoz képest még egy közönséges gyertya lángja is a megfigyelhetetlenül gyors jelenségek birodalma, hát még akkor a rezgő plazmatűz! Más módszerekhez kellett tehát folyamodni, lefényképezték a plazmakisüléseket, mi is ezt csináltuk. Maartens, néhány ismerős optikus és gépészmérnök segítségével, végre összebarkácsolt egy filmkamerát, amely valóságos csoda volt, legalábbis a mi lehetőségeinkhez képest: másodpercenként több millió felvételt készített. Szerkezete most nem fontos, bár hallatlanul szellemes volt, és dicséretes buzgalmunkról tanúskodott. Elég az hozzá, hogy elrontottunk egypár kilométer filmszalagot, de ennek eredményeképpen néhány száz figyelemre méltó méterhez jutottunk, s azt ezerszeres, majd tízezerszeres lassításban levetítettük. Semmi különösét nem észleltünk azonkívül, hogy egyes, kezdetben elemi jelenségnek vélt felvillanások több ezer egymásra rétegződő, nagyon gyors változás eredőjének bizonyultak, de végül ezeken is sikerült úrrá lenni primitív matematikánkkal.

Álmélnodni csak akkor kezdtünk, amikor egyszer, valamely mindeddig tisztázatlan figyelmetlenség vagy tőlünk független ok folytán, bekövetkezett a robbanás. Jobban mondva nem igazi robbanás volt, mert azt nem éltük volna túl, egyszerűen annyi történt, hogy a másodperc apokaliptikusan parányi töredékében a plazma legyőzte az őt minden oldalról szorító, láthatatlan mágneses teret, és szétvetette a vastag falú kvarccsövet, amely a börtöne volt.

A körülmények szerencsés összejátszása folytán épségben maradt a kísérletet filmező felvevőgép, a benne levő filmmel együtt. Az egész robbanás néhány milliomod másodpercig tartott, a többi már csak a megolvadt kvarc és fém szétfröcskölő cseppjeinek csatateré volt. Ezekben a nánaszekundumokban a filmünk olyan jelenséget örökített meg, amelyet míg élek, nem felejték el.

Közvetlenül a robbanás előtt az addig majdnem egyenletes plazmafonal egyforma távolságokban beszűkült, mint a megrántott húr, majd kerek szemcsék füzérére szakadva, megszűnt egészként létezni. Mindegyik szemcse nőtt és átalakult, az atomhő e csöppecskéinek határa cseppfolyóssá vált, nyúlványokat bocsátottak ki, ezekből a csöppecskék következő generációja jött létre, majd mindezek a csöppecskék középre gyűltek, és lapult golyót alkottak, ez összehúzódott és tágult, mintha lélegezne, s közben valamiféle tüzes, végükön remegő csápokat nyújtott ki a környezet felderítésére, majd hirtelen, immár a mi filmünkön is, minden felbomlott, minden szervezettség eltűnt, már csak a látóteret korbácsoló, szétfröcskölő tűzfoszlányok özöne látszott, mígnem ez is a teljes káoszba süllyedt.

Nem túlzok, ha azt mondom, hogy megnéztük ezt a filmet vagy százszor. Azután - beismerem, ez az én ötletem volt - meghívtunk, nem a laborba, hanem Ganimaldi lakására egy neves biológust, köztisztelőben álló kiválóságot. Semmit sem mondtunk neki előre, semmiről sem tájékoztattuk, csak kivágtuk a nevezetes filmszalag középső részét, és levetítettük a jeles vendégnek, normális készülékkel, csupán az objektívre tettünk sötét szűrőt, s ennek folytán az, ami a felvételen láng volt, elhalványult, és olyannak látszott, mint egy beeső fénnel elég erősen megvilágított tárgy.

A professzor megnézte filmünket, s amikor világosságot gyújtottunk, udvarias csodálkozását fejezte ki, hogy fizikus létünkre olyan, tőlünk távol eső dolgokkal foglalkozunk, mint az ázalagok élete az akváriumban. Megkérdeztem, biztos-e abban, hogy amit látott, csakugyan ázalagok kolóniája.

Úgy emlékszem a mosolyára, mintha ma láttam volna.

- A felvételek nem voltak elég élesek - nyilatkoztatta ki eme mosollyal -, és, engedelmelemmel, látni, hogy nem szakemberek készítették, de biztosíthatom önöket, hogy ez nem arte factum...

- Mit ért azon, hogy arte factum? - kérdeztem.

- Arte factum, vagyis mesterségesen előállított valami. Még Schwamm idejében szórakoztak élő formák imitálásával olyan módon, hogy olajba kloroformot csöpögtettek; az ilyen cseppek amőbaszerű mozgásokat végeznek, másznak az edény fenekén, sőt osztódnak is, ha megváltozik az ozmotikus nyomás a pólusokon, de mindez pusztán külsődleges, primitív hasonlóság, annyi köze van az élethez, mint a kirakati bábnak az emberhez. A döntő ugyanis a belső felépítés, a mikrostruktúra. Az önök felvételén látszik, habár életlenül, hogyan osztódnak ezek az egysejtűek; nem tudom a fajtájukat meghatározni, "még arra sem esküdnék meg, hogy nem egyszerűen állati szövetsejtek, amelyeket hosszú ideig mesterséges táptalajon tenyésztettek, és hialuronidázzal kezeltek, hogy szétválasszák, felbomlasszák; mindenesetre sejtek, mert kromoszómaapparátusuk van, noha hibás. Talán valami rák okozó szer hatásának tették ki a kísérleti anyagot?...

Nem is néztünk egymásra. Igyekeztünk válasz nélkül hagyni egyre sokasodó kérdéseit. Ganimaldi megkérte, hogy legyen szíves, és nézze meg még egyszer a filmet, de erre nem került sor, már nem emlékszem, miért, talán sietett a professzor, vagy talán azt gondolta, hogy szűkszavúságunk mögött valami tréfa rejlik. Igazán nem emlékszem. Elég annyi, hogy egyedül maradtunk, és csak amikor becsukódott az ajtó a jeles tekintély után, akkor néztünk megdöbbenően össze.

- Ide hallgassatok - mondtam, mielőtt még meg tudtak szólalni -, én azt mondom, meg kell hívnunk egy másik szakembert, és megmutatni neki a vágatlan filmet. Most, amikor tudjuk, mire megy a játék, vérbeli szakembert kell szereznünk, aki az egysejtűekkel foglalkozik.

Maartens egyik egyetemi ismerősét javasolta, aki a közelben lakott. De nem volt otthon, csak egy hét múlva tért vissza, s akkor eljött a gondosan előkészített vetítésre. Ganimaldi nem tudta rászánni magát, hogy megmondja neki az igazságot. Egyszerűen bemutatta az egész filmet, kivéve az elejét, mert az átalakulás képe ott, ahol a plazmafonal befűződött, és különálló, lázasan rezgő cseppekké változott, szöveget üthetett volna vendégünk fejébe. Ezúttal viszont levetítettük a film végét, a plazma-amőba létezésének utolsó szakaszát, amikor szétrepült, mint egy robbanótöltet.

Ez a másik szakember, szintén biológus, sokkal fiatalabb volt amannál, és ennél fogva kevésbé elbizakodott, azonkívül; úgy rémlik, jobban kedvelte Maartenst.

- Ezek valamilyen mélyvízi amőbák - mondta. - Szétvetette őket a belső nyomás, amikor a külső csökkenni kezdett. Ahogyan a mélytengeri halakkal történik. Nem lehet őket élve felhozni az óceán mélyéről, mert mindig elpusztulnak, felrobbannak. De honnan szedték a felvételeket? Leengedték a kamerát az óceán mélyébe, vagy

hogyan csináltatok?

Növekvő gyanakvással nézett ránk.

- Nem valami élesek a felvételek, igaz? - jegyezte meg szerényen Maartens.

- Hát nem éppen élesek, de így is érdekesek. Azonkívül az osztódási folyamat valahogy abnormálisan megy végbe. Nem figyeltem meg jól a fázisok sorrendjét. Játsszátok már le még egyszer, de lassabban...

Lejátszottuk a filmet olyan lassan, amennyire csak lehetett, de ez sem sokat használt, a fiatal biológus nem volt teljesen elégedett.

- Ennél lassabban nem lehet?

- Nem.

- Miért nem csináltatok gyorsított felvételeket?

Rettentően nagy kedvem volt megkérdezni, hogy az ötmillió felvételt másodpercenként nem tartja-e bizonyos gyorsításnak, de lakatot tettem a nyelvemre. Végül is ennek a fele se tréfa.

- Igen, az osztódás abnormálisan folyik le mondta, miután harmadszor is megnézte a filmet. - Azonkívül az a benyomásom, mintha mindez a víznél sűrűbb közegben történne... és ráadásul a második nemzedék legtöbb utódsejtje növekvő fejlődési defektusokat mutat, a mitózis megzavarodik, és miért olvadnak össze? Ez nagyon furcsa... Radioaktív közegben lévő egysejtűekről készült? - kérdezte hirtelen.

Elértettem, mire gondol. Akkoriban sokat beszéltek arról, hogy az atommáglyákból származó radioaktív hamu ártalmatlanná tételére alkalmazott módszer, nevezetesen az, hogy hermetikusan zárt tartályokban az óceán fenekére süllyesztik, fölöttébb kockázatos, és a tengervíz szennyeződéséhez vezethet.

Biztosítottuk, hogy téved, ennek semmi köze sincs a radioaktivitáshoz, de alig tudtunk megszabadulni tőle, homlokát ráncolva sorra szemügyre vett minket, s egyre több és több kérdést tett fel, válaszolni azonban senki sem akart, mert így állapotunk meg előzőleg. Túlságosan hihetetlen és túl nagy dolog volt ez ahhoz, hogy rábízhasuk egy idegenre, akár Maartens barátjára.

- No, fiúk, most aztán kezdjük törni a fejünket, hogy mihez fogjunk ezzel az egészszel mondta Maartens, amikor az immár második konzultáció után magunkra maradtunk.

- Az, amit a te biológusod nyomáscsökkenésnek gondolt, ami előidézte az "amőbák" felrobbanását, valójában a mágneses térerősség hirtelen csökkenése volt... - mondtam Maartensnak.

Az eddig hallgató Ganimaldi, mint rendszerint, józanul szólt közbe:

- Szerintem - mondta - további kísérleteket kellene végeznünk...

Jól tudtuk, mekkora kockázatot vállalunk. Ismeretes volt már, hogy a plazma, amely a millió fok alatti hőmérsékleteken viszonylag "nyugodt", és engedi magát megfékezni, valahol e határ fölött instabil állapotba megy át, és pillanatnyi létét robbanással fejezi be, hasonlóval ahhoz, amely a mi laborunkban történt akkor reggel. A mágneses tér erősítése csak olyan tényező, amely szinte kiszámíthatatlan módon késlelteti a robbanást. A fizikusok többsége úgy vélte, hogy bizonyos paraméterek értéke ugrásszerűen változik, s a "forró maggáz" teljesen új elméletére lesz szükség. Egyébként már temérdek hipotézis próbálta a jelenséget megmagyarázni.

Mindenesetre gondolni sem lehetett arra, hogy a forró plazmát rakéták vagy máglyák

üzemanyagának használják fel. Ezt az utat tévesnek, zsákutcába vezetőnek minősítették. A kutatók, főleg a konkrét eredmények iránt érdeklődők, visszatértek az alacsonyabb hőmérsékletekhez. Nagyjából így állt a helyzet, amikor megkezdtük következő kísérleteinket.

Egymillió fok fölött a plazma olyan anyaggá vált, amelyhez képest egy vagon nitroglicerin ártatlan játékszer. De ez a veszély sem tarthatott bennünket vissza. Elkapott a szenzációs felfedezés láza, és mindenre készen álltunk. Más kérdés, hogy jól láttuk a félelmetes akadályok tömegét. A világosság utolsó nyoma, amelyet a matematika vetett a plazmahő tatóngó mélységeibe, eltűnt valahol az egymillió vagy - más, kevésbé biztos módszerek szerint – másfél millió fok körül. Ezután a számítás teljesen csődöt mondott, mert már csupa képtelenség adódott belőle.

Maradt tehát a próbák és tévedések régi módszere, vagyis a vaktában kísérletezés, legalábbis az első szakaszokban. De hogyan védekezzünk a minden pillanatban fenyegető robbanás ellen? Vasbeton tömbök, a legvastagabb acélpáncélok, védőfalak - egy csipetnyi, millió fokra hevített anyag ellen mindez pontosan annyi védelmet nyújt, mint egy ív selyempapír.

- Képzeljétek el - mondtam nekik -, hogy valahol a világűrben, az abszolút nulla közelében tőlünk különböző lények élnek, például valamilyen fémszervezetek, és különféle kísérleteket folytatnak. Többek között sikerül nekik, mindegy most, miként, elég annyi, hogy sikerül élő fehérjesejtet szintetizálni. Egy amőbát. Mi történik vele? Nyilvánvaló: mihelyt megteremtették, azonnal széthullik, felrobban, és a foszlányai megfagynak, mert a benne lévő víz az űrben felforr, és egy pillanat alatt gőzzé válik, a fehérje anyagcsere-hőjét pedig azonnal kisugározza. A mi kísérletezőink, olyan kamerával filmezve a sejtjüket, mint ez a miénk, egy másodperc törtrészig láthatják... ahhoz viszont, hogy életben tartsák, megfelelő környezetet kellene teremteniük a számára...

- Igazán azt gondolod, hogy a mi plazmánk "élő amőbát" szült? - kérdezte Ganimaldi. Hogy ez tűzből felépülő élet?

- Mi az élet? - válaszoltam, majdnem úgy, mint Poncius Pilátus, amikor azt kérdezte: "Mi az igazság?" - Nem állítok semmit. Egy dolog mindenesetre biztos: a kozmikus űr és a kozmikus fagy sokkal kedvezőbb körülmények az amőba létezéséhez, mint a földi körülmények a plazma létezéséhez. Csak egyetlen olyan környezet van, amelyben, millió fokon felül, nem kellene elpusztulnia...

- Értem. A csillag. A csillag belseje - mondta Ganimaldi. - A csillag belsejét akarod létrehozni a laborban, a plazma csöve körül? Tényleg, mi sem egyszerűbb... Csak éppen fel kell gyűjtanunk az óceánok összes hidrogénjét...

- Nem feltétlenül. Próbáljunk valami mást csinálni.

- Meg lehetne csinálni másképp - jegyezte meg Maartens. - Felrobbantani egy tríciumtöltetet, és a robbanás üregébe juttatni a plazmát.

- Ezt nem lehet megcsinálni, te is tudod. Először is senki sem engedélyezi neked a hidrogénrobbantást, de még ha megengednék is, nincs rá mód, hogy a plazmát a robbanás fészkebe juttasd. Különben is, az üreg csak addig létezik, ameddig kívülről friss tríciumot adagolunk.

E beszélgetés után elváltunk, elég komor hangulatban, mert az ügy reménytelennek látszott. De aztán újra kezdtük a vég nélküli vitákat, míg kitaláltunk valamit, ami



lehetőségnek rémlett, vagy legalábbis az esély halvány árnyékának. Két dologra volt szükségünk: roppant erős mágneses térre és csillaghőmérsékletre. Ez lesz a plazma "táptalaja". "Természetes" környezete. Elhatároztuk, hogy közönséges térerővel végezzük a kísérletet, azután hirtelen ugrással tízszeresére növeljük a térerősséget. A számítások kimutatták, hogy a berendezés, a mi nyolcszáz tonnás mágneses szörnyetegünk pozdorjává törik, vagy legalábbis megolvadnak a tekercsek, előbb azonban, a rövidzárlat pillanatában, meglesz a kívánt térerő, két, sőt talán három század másodpercen keresztül. A plazmában lejátszódó folyamatok sebességéhez viszonyítva ez elég hosszú idő. Egész tervünk nyilvánvalóan bűntény jellegű volt, végrehajtását természetesen nem engedélyezte volna senki. De bennünket ez nem érdekelt. Csak az volt a fontos, hogy regisztrálhassuk a jelenségeket, amelyek a rövidzárlat és a rögtön utána következő robbanás pillanatában lejátszódnak.

Ha tönkretesszük a berendezést, és nem marad egyetlen méter filmszalagunk, egyetlen felvételünk sem, akkor mindaz, amit csináltunk, merő pusztítás lenne. Szerencsére a laborunk épülete jó tizenöt mérföldre volt a várostól, szelíd, füves dombok között. Az egyik domb tetején rendeztük be megfigyelőállásunkat a filmfelvevővel, teleobjektívokkal és az egész elektronikus limlommal, nagy tisztaságú páncélüveg lemez mögött. Több sorozat próbafelvételt készítettünk, egyre erősebb teleobjektívokkal, végül a nyolcvanszoros közelítésű mellett döntöttünk. Nagyon kis fényerejű volt, de mivel a plazma fényesebb a Napnál, ez nem számított. Akkortájt már inkább összeesküvők, mint kutatók módjára dolgoztunk. Kihasználtuk, hogy szünidő volt: rajtunk kívül senki sincs a laboratóriumban, és nem is lesz még vagy két hétig. Ezalatt kellett nyélbe ütnünk a dolgot. Tudtuk, hogy nem úszhatjuk meg zűr nélkül, sőt komolyabb kellemetlenségek nélkül, mert valahogyan meg kell majd magyarázni a katasztrófát, át is gondoltunk néhány változatot, elég valószínű mentségeket, amelyek majd ártatlanságunk látszatát keltik. Nem tudtuk, ez az örült terv egyáltalán ad-e valami eredményt, bizonyos csak az volt, hogy a robbanás után az egész laboratórium megszűnik létezni. Semmi másra nem számíthattunk. Keretestül kivettük az ablakokat az épületnek a dombra néző falán; most még le kellett szerelni és kicipelni a védőfalakat az elektromágnes csarnokából, hogy figyelőállásunkból jól lássuk a plazmaforrást.

Ezt augusztus hatodikán reggel hét óra húszkor csináltuk meg, felhőtlen ég alatt, verőfényes hőségben. A lejtőn, közvetlenül a dombtető alatt mély árkot ástunk, innen vezérelte Maartens a hordozható kis pult és az épülettől a dombig nyúló kábelek segítségével a laborban végbemenő folyamatokat. Ganimaldi gondjába vette a felvevőgépet, én pedig mellette, kidugva fejemet a mellvéd fölött, a páncélüvegen és a háromlábú állványra szerelt, erős távcsövön át figyeltem a sötét négyszöget a kiemelt ablak helyén, s vártam arra, ami odabent történni fog.

- Mínusz 21... mínusz 20... mínusz 19... - számolt monoton hangon, az izgalom minden jele nélkül Maartens; közvetlenül mögöttem ült, a kábelek és kapcsolók labirintusa fölött. Látóteremet szurokfeketeség töltötte be, közepében remegett és lustán hajladozott az izzó plazma higanyos erecskéje. Nem láttam sem a napsütötte dombokat, sem a fehér és sárga virágokkal teli füvet, még az augusztusi eget sem az épület kupolája felett; derekasan elsötétített üveg volt. Amikor közepében a plazma duzzadni kezdett, megrémültem, hogy szétveti a csövet, mielőtt még Maartens a

rövidzárlat ugrásával felerősíti a mágneses teret. Kiáltásra nyitottam a számat, de ugyanebben a pillanatban Maartens azt mondta: "Nulla!"

Nem. A föld nem rendült meg, semmiféle dörejt nem hallottunk, csak a feketeség, amelybe bámultam, ez a látszólagos koromsötét éjszaka lett sápadtabb. A laboratórium falának nyílását narancsszínű köd töltötte ki, négyszögletes nappá vált, a legközepeán vakítóan felvillant, aztán mindent elnyelt a tűzörvény; a fal nyílása megnőtt, füstöt és lángot okádó repedések ág-bogait lövellte szét, s az egész környéken szétfutó, elnyújtott dübörgéssel a kupola a leomló falak közé roskadt. Ettől kezdve semmit sem láttam az üvegen át, elvettem a távcsövet a szemem elől, s megpillantottam az égnek emelkedő füstoszlopot. Ganimaldi vadul mozgatta a száját, kiabált valamit, de a dübörgés még tartott, átgördült fölöttünk, és nem hallottam semmit - mintha vatta volna a fülemben. Maartens felugrott térdeplő helyzetéből, és közénk nyomakodott, hogy lenézhessem, mert eddig a vezérlőpulttal foglalkozott; a dübörgés elhalt. Ekkor felkiáltottunk - azt hiszem, mind a hárman.

A robbanás ereje által felrepített felhő már magasra emelkedett a romhalmaz fölé, amely mind lassabban omladozott a mészpor gomolygásában. A kavargó felhőből kivált egy vakító, hosszúkás láng, sugárkoszorú vette körül, olyan volt, mint egy féregformára lapult, második nap. Talán egy másodpercig majdnem mozdulatlanul lebegett a füstölgő romhalmaz fölött, folyton összehúzódva és kitágulva, majd a föld felé siklott. Már fekete és vörös karikák ugráltak a szemem előtt, mert ez a lény vagy láng úgy ragyogott, mint a nap, de még láttam, amint leereszkedik, útján szempillantás alatt, füstölögve eltűnik a magas fű, és mifelénk hömpölygött, mintha kúszna vagy repülne, közben aureólája kitágult, úgyhogy a láng már egy tűzgömb magja volt. A pánclüvegen át megcsapott a kisugárzó hőség, a tűzlény eltűnt a szemünk előtt, de a levegő remegése a domboldal fölött, a bokrok helyén felszálló gőzgomolyok és ropogó szikracsóvák elárulták, hogy a domb teteje felé siklik. Egymásnak ütköztünk a pánik hirtelen rohamában, s menekültünk, amerre láttunk. Tudom, hogy vaktában futottam, hátamat és tarkómat perzselte a láthatatlan láng, amely mintha üldözött volna. Nem láttam sem Maartenst, sem Ganimaldit; vakon rohantam magam elé, aztán megbotlottam valami vakondtúrásban, és belezuhantam az éjszakai harmattól még nedves fűbe a következő kis katlan alján. Ziháltam, szememet teljes erőmből összehúztam, s bár arcom a fűbe nyomódott, szemgolyóm hirtelen megtelt valami vöröses derengéssel, mint amikor csukott szemhéjunkon átsüt a nap. De őszintén szólva, ebben már nem vagyok egészen biztos.

Innét hézag tátong az emlékezetemben. Nem tudom, meddig feküdtem ott. Aztán mintha álmomból ébredtem volna fel, arcommal a magas fűben. Mikor megmozdultam, rettenetes, égő fájdalmat éreztem a tarkóm körül; sokáig a fejemet sem mertem fölemelni. Végül felpillantottam. Az alacsony dombokkal övezett, kis katlan alján feküdtem; körülöttem az enyhe szélben szelíden hullámozott a fű, s az utolsó, csillogó harmatcseppek gyorsan párologtak el a napsütésben. A nap melegét fájdalmasan érzékelttem; csak akkor értettem meg, miért, mikor óvatosan a tarkómhoz nyúltam, s ujjaim égési sebek jókora hólyagjait tapintották ki. Ekkor felálltam, s pillantásommal megkerestem azt a dombot, amelyen megfigyelőállásunkat felépítettük. Jó darabig nem tudtam elszánni magam, féltem odamenni. Szememben őriztem még a napféreg szörnyű kúszását.

- Maartens! - kiáltottam. - Ganimaldi! Ösztönösen órára néztem: öt perccel múlt nyolc. Fülemhez emeltem - az óra járt. A robbanás hét óra húszkor történt; ami utána következett, az talán fél percig tartott. Majdnem háromnegyed óra hosszat eszméletlen voltam?

Felmentem a domb oldalán. Tetejétől vagy harminc méterre találtam a kiégett föld első kopasz foltját. Már csaknem kihűlt, kékes hamu borította, mintha tábortűz nyoma volna. De nagyon furcsa tábortűznek kellett volna lennie, mert nem maradt egy helyben.

Az elszenesedett folttól továbbvezetett a kiégett föld sávja, körülbelül másfél méter széles, enyhén kanyargó ösvény, két oldalán szénné égett a fű, távolabb csak megsárgult és elfonnyadt. A sáv a következő kör alakú, kiégett folt után ért véget. Közvetlenül mellette egy ember feküdt, arccal a föld felé, egyik térdét majdnem a melle alá húzva. Nem kellett megérintenem, hogy tudjam: halott. Látszólag ép ruházata ezüstszürkére színeződött; ugyanilyen képtelen színű volt a tarkója, s amikor föléje hajoltam, lélegzetemtől elkezdett szétporlani.

Az iszonyat kiáltásával ugrottam hátra, de már csak összezsugorodott, feketés valami volt előttem, csupán körvonalai emlékeztettek emberi testre. Nem tudtam, Maartens-e vagy Ganimaldi, s nem mertem megérinteni, mert sejtettem, hogy már nincs arca. Felrohantam a dombtetőre, de már nem kiabáltam. Ismét megtaláltam a tüzes út nyomát, a helyenként több méteres körré táguló, szénné égett, kanyargós, fekete ösvényt a fűben.

A második holttest látványára számítottam, de nem találtam meg. Leszaladtam a domb csúcsáról oda, ahol a fedezékünk volt; a páncélüveg védőfalból csak a lejtőn szétfolyt, lapos kéreg maradt, mint egy befagyott tócsa. Minden egyéb - a készülék, a filmfelvevők, a vezérlőpult, a távcsövek - semmivé vált, maga az árok beomlott, mintha felülről nyomás érte volna, csak az olvadt fém némi nyoma látszott a kövek között. A laboratórium felé néztem. Olyan volt, mintha egy óriási bomba találta volna telibe. Az egymásra zuhant faldarabok között a kialvó tűz lángnyelvei imbolyogtak sápadtan a napfényben.

Mindezt alig láttam, arra próbáltam visszaemlékezni, merre futottak a társaim, amikor egyszerre kiugrottunk a fedezékből. Maartens volt a bal oldalamon, tehát valószínűleg az ő testét találtam meg. És Ganimaldi?...

Keresni kezdtem a nyomait, hiába, mert a kiégett kör határán túl már fölemelkedett a fű. Továbbfutottam, amíg egy másik elszenesedett sávot nem találtam, s elindultam rajta lefelé, mint cipőtalpam alatt csikorgó ösvényen... aztán megdermedtem. Az üszöksáv kiszélesedett; a kiszáradt fű csonkjai kétméteresnél nem nagyobb, szabálytalan alakú foltot vettek körül. Egyik oldalán keskeny, a másikon szélesebb... olyan volt az egész, mint egy eltorzult, szétlapult kereszt, feketés por elég vastag rétegével borítva, mintha sokáig égett volna itt egy kitárt karú, hanyatt fekvő fafigura... Vagy ez csak érzékcsalódás volt? Nem tudom.

Már régóta úgy rémlett, hogy távoli, átható vijjogást hallok, de nem törődtem vele. Emberi hangok is eljutottak hozzám - azok sem érdekeltek. Egyszerre csak felém futó, apró emberi alakokat vettem észre; az első pillanatban a földre vágódtam, mintha el akarnék rejtőzni, sőt elküsztem az üszkös folttól, és oldalra ugrottam; ahogy görnyedten futottam, hirtelen felbukkantak, két oldalról bekerítettek. Éreztem,

hogy lábaim megtagadják az engedelmességet, különben is már mindegy volt. Igazság szerint nem tudom, miért menekültem - amennyiben ez menekülési kísérlet volt. Leroskadtam a fűbe, s ők körülvettek, egyikük fölém hajolt, beszélt valamit, azt mondtam neki, hagyja abba, inkább keressék Ganimaldit, mert nekem semmi bajom. Amikor fel akartak emelni, védekeztem, ekkor valaki megfogta a vállamat. Feljajdultam a fájdalomtól. Aztán egy szúrást éreztem, és elveszítettem az eszméletemet. A kórházban ébredtem fel.

Mindenre tökéletesen emlékeztem. Csak azt nem tudtam, mennyi idő telt el a katasztrófa óta. Fejemen kötés volt, égési sebeim nagyon fájtak, különösen ha megmozdultam; igyekeztem hát minél nyugodtabban viselkedni. Egyébként ezek a kórházi élményeim, a sok bőrátültetés, amit hónapokig végeztek rajtam, lényegtelenek, éppúgy, mint az, ami később történt. Egyébként nem is történhetett volna semmi más. Csak jó néhány héttel később olvastam el az újságokban a baleset hivatalos verzióját. Egyszerű és kézenfekvő magyarázatot találtak. A laboratóriumot plazmarobbanás rombolta le; a három férfi menekülni igyekezett a lángok közül; Ganimaldi az épületben lelte halálát, a romok alatt, Maartens égő ruhájában elfutott a dombtetőig, és ott halt meg, én pedig égési sebekkel, súlyos sokkállapotban, de túléltem a katasztrófát. Az elhamvadt nyomokat a fűben egyáltalán nem vették észre, minthogy elsősorban a laboratórium romjait vizsgálták. Valaki egyébként megállapította, hogy a fű az égő Maartenstől gyulladt meg, aki a földön hemperegve próbálta a lángokat eloltani. És így tovább.

Kötelességemnek éreztem, hogy megmondjam az igazságot, most már Ganimaldi és Maartens miatt is, tekintet nélkül a következményekre. Nagyon tapintatosan értésemre álltak, hogy az eseményekről előadott verzióm a sokk hatása, úgynevezett utólagos hallucináció. Egyensúlyom még nem állt helyre, hevesen tiltakozni kezdtem, felháborodásomat a diagnózist megerősítő tünetnek tekintették. Talán egy hét múlva került sor a következő beszélgetésre.

Ezúttal igyekeztem már hűvösebben érvelni, beszámoltam az első filmről, amely Maartens lakásán volt; keresése azonban nem járt semmiféle eredménnyel. Úgy gondolom, Maartens megtette, amit futólag említett egyszer: elhelyezte a filmet egy bank széfjében. Mivel mindaz, ami nála volt, teljesen megsemmisült, a kulcsból és a letéti nyugtából nem maradt semmi. A film bizonyára máig is egy széfben pihen. Megint veszítettem hát; de nem adtam fel a játszmat, és ismételt követelésemre megejtették a helyszíni szemlét. Azt mondtam, a helyszínen mindent bebizonyítok; az orvosok pedig úgy vélték, ha odavisznek, talán feléled bennem a "valóságos" események emléke. Meg akartam mutatni nekik a kábeleket, amelyeket a dombtetőre, a fedezékhez evezettünk. De a kábelek sem voltak meg. Kardoskodtam, hogy ha nincsenek ott, akkor később távolították el őket, talán a tűzoltók. Azt mondták, tévedek - senki nem vitt el semmiféle kábelt, mert nem is léteztek a képzeletemen kívül.

Csak akkor, ott, a dombok között, a kék ég alatt, a laboratórium immár megfeketedett és összezsugorodott romjainak közelében értettem meg, miért történt így. A tűzféreg nem ölt meg bennünket. Nem akart megölni. Semmit sem tudott rólunk, nem érdekeltük. A robbanás teremtette, s abból előmászva, felfogta a környezetből a jelek ritmusát, amelyek még mindig lüktettek a kábelekben, mert Maartens nem kapcsolta

ki a vezérlőberendezést. Ennek forrása felé, az elektromos impulzusok forrása felé kúszott a tűzlény, nem tudatos teremtmény, hanem napgiliszta, a szervezett hő hengeres csomója... amely előtt egy percnél is rövidebb élet állt. Erről tanúskodott növekvő aureólája; életfeltétele, a magas hőmérséklet gyorsan csökkent, s ő óriási energiamennyiséget vesztett minden pillanatban, kisugározta, és sehonnan sem meríthetett újat, ezért tekergett görcsösen az áramot hordozó vezetékek mentén, azonnal gőzzé, gázzá változtatva őket. Maartens és Ganimaldi véletlenül került az útjába, egyébként valószínűleg nem is közeledett hozzájuk. Menekültek; Maartenst a csúcstól húsz-harminc lépésre érte el a közeledő tűz hőhulláma, Ganimaldi talán teljesen elvakult, elveszítette irányérzékét, egyenesen belerohant a fénylő agónia poklába. Igen, a tűzlény haldoklott ott a domb tetején, értelmetlenül tekeregve a fűben, vadul és hiába keresve az energiaforrást, míg az energia elfolyt belőle, mint az erekből a vér. Megölte mindkettőjüket, de nem is tudott róla. Egyébként az üszkös nyomokat már benőtte a fű.

Amikor kiszálltunk oda két orvossal, egy idegen emberrel, alighanem a rendőrségtől, és Guilsh professzorral, már semmit sem találtunk belőlük, bár a katasztrófa óta alig három hónap telt el. Mindent benőtt a fű, azt a helyet is, amely egy keresztre feszített alak, árnyékához hasonlított. Azon a helyen a fű különösen dús volt. Mintha minden összeesküdött volna ellenem: a földbe ásott fedezék, megvolt ugyan, de valaki szemétdörmök használta fel; csak rozsdás ócskavasak és üres konzervdobozok heverték az alján. Makacskodtam, hogy a szemét alatt ott kell lennie a megolvadt páncélüveg maradványának. Turkáltunk a szemétben, de az üveget nem találtuk meg. Illetve - találtunk néhány darabkát, még olvadtakat is. Az emberek, akik velem voltak, kijelentették, hogy az üvegcserep közönséges palackok maradványa; a palackokat valaki összetörte, hogy kevesebb helyet foglaljanak el a szeméttartályban, aztán bedobta a központi fűtés kazánjába. Követeltem, hogy végezzék el az üvegcserep elemzését, de nem hallgattak rám. Csak egy ütökártyám maradt - a fiatal biológus és a professzor, hiszen mindketten látták a filmünket. A professzor Japánba utazott, és csak tavaszra jön vissza, Maartens barátja pedig elismerte, hogy valóban mutattunk neki egy ilyen filmet - de az mélytengeri amőbákat ábrázolt, nem pedig nukleáris plazmát. Hozzátette: Maartens akkor határozottan tagadta, hogy a felvételek bármi mást ábrázolnának.

Ez igaz is volt. Maartens azért beszélt így, mert megállapodtunk, hogy az egész titokban tartjuk. Ily módon az ügy lezárult.

És mi történt a napféreggel? Talán felrobbant, amikor eszméletlenül feküdtem, talán csendesen fejezte be röpke létét. Az egyik éppolyan valószínű, mint a másik.

Mindettől még alkalmasint elengedtek volna, mint ártalmatlant, de én megmakacsoltam magam. Erre kötelezett a katasztrófa, amely elragadta Maartenst és Ganimaldit. Lábadozásom idején különféle könyveket kértem. Elhoztak mindent, amit akartam. Áttanulmányoztam a napkutatás egész irodalmát, megtudtam, mit derítettek fel a napkitörésekről és a gömbvillámokról. Azt a gondolatot, hogy a tűzfereg valamiképpen rokon ezzel a villámmal, viselkedésük bizonyos hasonlósága sugallta. A gömbvillám, ez a rejtélyes jelenség, amelyre a fizikusok voltaképpen máig sem tudnak magyarázatot adni, nagy erejű elektromos kílülések közegében keletkezik, vihar idején. Ezek az izzó gömbre vagy gyöngyre emlékeztető

képződmények szabadon lebegnek a levegőben, olykor a légáramlással, légvonattal, széllal vitetik magukat, máskor a légáramlat ellen vitorláznak; vonzzák őket a fémtárgyak és az elektromágneses hullámok, főként a nagyon rövid - arrafelé húzódnak, ahol ionizált a levegő. Legszívesebben az áramvezetékek közelében kószálnak. Mintha áramot akarnának inni. De ez nem sikerül. Valószínű viszont - legalábbis egyes szakemberek szerint -, hogy deciméteres hosszúságú hullámokkal "táplálkoznak" az ionizált levegő csatornáján keresztül, amelyet az őket szülő lineáris anyavillám hozott létre.

Az energia elszökése azonban meghaladja azt a mennyiséget, amelyet a gömbvillám felvesz, ezért élete egy percig sem tart. Ragyogó, kékesarany fényel bevilágítja környezetét, s kéken lebegő röptének hirtelen robbanás vet véget, vagy szinte hangtalanul szétpattan és kialszik. Természetesen nem élőlény; az élethez pontosan annyi köze van, mint azoknak az olajban úszkáló kloroformcseppeknek, amelyekről a professzor beszélt nekünk.

És a tűzféreg, amelyet mi teremtettünk, élt-e vajon? Annak, aki ezt kérdezi tőlem, persze nem azért, hogy ingerelje az örültet, mert nem vagyok az, becsületesen megmondom: nem tudom. De maga ez a bizonytalanság, ez a tudatlanság egész tudásunk olyan fordulatának lehetőségét rejti magában, amilyen még lázalmában sem derengett fel senkinek.

Az életnek - mondják nekem - csak egy fajtája létezik: a fehérje vegetációja, amelyet ismerünk, s amely a növények és az állatok birodalmára oszlik. Az abszolút nullánál alig háromszáz kis lépéssel magasabb hőmérsékleten létrejön az evolúció és annak koronája: az ember. Csak ő és a hozzá hasonlók szegülhetnek szembe a káosz növekedésének tendenciájával, amely az egész világmindenségben uralkodik. Így hát, ennek az állításnak értelmében, minden csupán káosz és zűrzavar - a csillagok belsejének rettenetes hője, a galaktikus ködfelhők egymásba hatolásától kigyulladó tűzfalak, a napok gázgömbjei; hiszen - mondják ezek a józan, okos, tehát kétségkívül igazat beszélő emberek - semmilyen elrendeződés, a szervezetségnek semmilyen fajtája vagy csupán nyoma sem jöhet létre a zubogó tűz óceánjaiban; a napok vak vulkánokként lövellik ki a bolygókat, ezek pedig, kivételesen és ritkán, olykor létrehozzák az embert - minden egyéb az elfajult atomgázok élettelen fortyogása, napkitörésektől rázkódó, apokaliptikus tüzek zűrzavara.

Mosolyogva hallgatom ezt az önimádó fejtegetést, az elvakult nagyvárosi hóbot eredményét. Az Életnek - mondom én - két szintje létezik.

Az egyik hatalmas és óriási, az egész látható világmindenségben uralkodik. Az, ami nekünk rettenet és fenyegető pusztulás: a csillagok tüze, s a gigászi mágneses erőterek, iszonyatos lángkitörések, az az élet eme formája számára a baráti és kedvező, sőt szükséges feltételek együttese.

Káosz - mondjátok? Az élettelen hő fortyogása? Akkor miért mutat a Nap felülete csillagászoknak szinte megszámlálhatatlanul sok szabályos, bár érthetetlen jelenséget? Miért olyan bámulatosan szabályosak a mágneses örvények? Miért vannak a csillagok tevékenységének ritmikus ciklusai, éppúgy, mint minden élő szervezetnek anyagcsereciklusai? Az ember napi és havi ritmust ismer, ezenkívül élete folyamán a növekedés és elhalás ellentétes erői harcolnak benne; a Napnak tizenegy éves ciklusa van, negyedmilliárd évenként "depressziót" él át,

klimaktériumot, amely a földi jégkorszakokat okozza. Az ember születik, öregszik és meghal - akárcsak a csillag.

Halljátok, de nem hiszitek el. És kinevettek. Szeretnétek megkérdezni, bárcsak gúnyolódásból, hogy netalán a csillagok tudatában is hiszek? Úgy vélem, hogy gondolkodnak? Ezt sem tudom. De ahelyett hogy könnyedén elítélitek örültségemet, nézzétek meg a protuberanciákat. Próbáljátok egyszer megfigyelni a napfogyatkozáskor készült filmet: ezek a lángférges leszakadnak, és több százezer, több millió kilométerre eltávolodnak az anyanaptól, hogy bizarr és érthetetlen átalakulások után, új meg új alakzatokká tágulva és zsugorodva végül szétoszoljanak, és eltűnjenek a térben, vagy visszatérjenek a fehéren izzó óceánba, amelyből születtek. Nem állítom; hogy a Nap ujjai ezek. Éppúgy lehetnének az élősdije.

Ám legyen - mondjátok -, a vita kedvéért, hogy ez az eredeti, bár az abszurdum túladagolása miatt kockázatos beszélgetés idő előtt meg ne szakadjon, tudni akarunk még valamit. Miért nem próbálunk szót érteni a Nappal? Bombázzuk rádióhullámokkal. Hátha válaszol?... Ha nem, akkor a tézised megdől...

Kíváncsi vagyok, miről beszélgethetnénk a Nappal. Miféle közös kérdéseink, fogalmaink, problémáink lehetnek, neki meg nekünk. Jusson eszetekbe, amit az első filmünk mutatott. A tűzamőba a másodperc milliomodrésze alatt két utódnemzedékké alakult át. A tempókülönbségnek is van bizonyos (bizonyos...) jelentősége. Értsétek meg egymást először testetek baktériumaival, kertjeitek bokraival, a méhekkal és virágokkal, s akkor majd elkezdhetünk a Nappal való információs kapcsolat metodikáján gondolkodni.

Ha így van - feleli a legjobb lelkű a szkeptikusok közül -, akkor mindez nem egyéb, mint... némileg eredeti nézőpont. A te nézeteid semmiben sem változtatják meg a létező világot, sem most, sem a jövőben. Az a kérdés, hogy a csillag élőlény-e, "él"-e, megegyezés dolga, megállapodás egy ilyen terminus elfogadásában, és semmi több. Egyszóval mesét mondtál nekünk...

Nem - válaszolom. Tévedtek. Mert ti úgy vélitek, hogy a Föld az élet morzsája a semmi óceánjában. Hogy az ember magányos, és a csillagok, ködök, galaktikák az ellenfelei, ellenségei. Hogy az egyetlen megszerezhető tudás az, amelynek ő, a Rend egyedüli teremtője jutott és jut ezután a birtokába, miközben szüntelenül fenyegeti a távoli fénypontokkal sugárzó végtelenség özöne. De nem így van. Az aktív létezés hierarchiája mindenre kiterjed. Aki akarja, életnek is nevezheti. Csúcsain, az energiagerjesztés magaslatain tűzszervezetek élnek. Legvége felé, az abszolút nulla közvetlen közelében, a sötétség és az utolsó, kihűlő lélegzet birodalmában még egyszer megjelenik az élet, amannak gyenge visszfényeként, sápadt, kialvó emlékeként - s ez vagyunk mi. Lássátok így, akkor megtanuljátok az alázatot és vele a reményt, mert egyszer majd nova lesz a napból, magához ölel bennünket irgalmas tűzkarjaival, s így visszatérve az élet örökös körforgásába, nagyságának részévé válva, mélyebb tudást szerzünk annál, amely a jeges tartomány lakóinak osztályrésze lehet. Nem hisztek nekem. Tudtam. Most összeszedem e teleírt lapokat, hogy megsemmisítsem, de holnap vagy holnapután ismét leülök az üres asztalhoz, és elkezdem megírni az igazságot.

